

Οικογενειακές σχέσεις των Ελλήνων φοιτητών στο παρόν και στο μέλλον

Δ. Γεώργας*, Α. Γκαρή**, Σ. Χριστακοπούλου***,
Κ. Μυλωνάς***, Β. Παπαλόη***

Περίληψη

Σκοπός της έρευνας είναι να διερευνήσει το βαθμό στον οποίο επιβιώνουν παραδοσιακές σχέσεις στην λειτουργία της ελληνικής οικογένειας και πώς επηρεάζουν συγκεκριμένες ψυχολογικές διεργασίες. Δόθηκε ερωτηματολόγιο σε δείγμα 235 φοιτητών του Πανεπιστημίου Αθηνών, μόνιμους κατοίκους της επαρχίας ή της περιοχής πρωτευούσης. Διαπιστώνεται ότι οι οικογενειακές σχέσεις των φοιτητών, όπως τις περιγράφουν στο παρόν και τις φαντάζονται στο μέλλον, περιέχουν παραδοσιακές μορφές αλληλεπίδρασης και αλληλεξάρτησης. Εντάσσονται σε ένα δίκτυο συγγενικών σχέσεων, που κάθε άλλο παρά στηρίζουν την Παρσονική μορφή της απομονωμένης από τους συγγενείς πυρηνικής οικογένειας, που δείχνει να μοιάζει πλέον με μύθο, τουλάχιστον για τη μορφή της ελληνικής οικογένειας.

Εισαγωγή

Μελετητές στο χώρο της κοινωνιολογίας της οικογένειας επιδίωξαν συστηματικά να περιγράψουν τους τύπους ή τα σχήματα

* Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

** Λέκτορας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

*** Επιστημονικοί συνεργάτες.

της οικογένειας σε συνάρτηση με τα χαρακτηριστικά του ευρύτερου κοινωνικού συστήματος. Η θεωρία που διαδραμάτισε τον πιο σημαντικό ρόλο, κατά το 19ο αιώνα και μέχρι το πρώτο μισό του 20ού αιώνα, ήταν αυτή του Durkheim (1888, 1892). Ο εξελικτικού χαρακτήρα προσανατολισμός της οδήγησε στην παρουσίαση της διαδοχής των σχημάτων που η οικογένεια υπέστη στην εξέλιξη της ανθρωπότητας, ακολουθώντας τους ευρύτερους κοινωνικούς μετασχηματισμούς μετάβασης από μορφές αρχαϊκής οργάνωσης στην οργάνωση του χωριού, από το χωριό στην πόλη και από την πόλη στο κράτος (Segalen, 1996). Μία θεωρία ουσιαστικά αιτιοκρατική, τοποθέτησε τους κοινωνικούς θεσμούς και τα κοινωνικά δρώμενα ως τα κύρια αίτια των μετασχηματισμών της οικογένειας, στην εξέλιξη της διάρθρωσής της.

Μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, ο Levi-Strauss (1947) και άλλοι Γάλλοι κοινωνιολόγοι της οικογένειας έστρεψαν την προσοχή τους προς την αμερικανική κοινωνιολογία και κοινωνική ανθρωπολογία (Segalen, 1996, σελ. 22), όταν στο χώρο της κοινωνιολογικής έρευνας σημαντική θεωρία ήταν αυτή του Αμερικανού κοινωνιολόγου Talcott Parsons (1943, 1949, 1955). Με τη δομολειτουργική προσέγγισή του στο θεσμό της οικογένειας, ερμήνευσε τη λειτουργία του στα πλαίσια της διάρθρωσης του ευρύτερου κοινωνικού συστήματος και κατ' αναλογία προς τους υπόλοιπους κοινωνικούς θεσμούς, που θεώρησε ως υποσυστήματα του κοινωνικού συστήματος. Κατά την ιστορική εξέλιξη του κοινωνικού συστήματος, οι θεσμοί τείνουν να εξειδικεύονται σταδιακά και να μεταφέρουν κάποιες από τις λειτουργίες τους σε νέες κοινωνικές δομές (Michel, 1981, Τσαούσης, 1983, Smith, 1995). Έτσι, κατά τον Parsons (1943, 1949, 1955) η λειτουργία του θεσμού της οικογένειας, από το 19ο αιώνα και μετά, περιορίζεται στην εξασφάλιση της επιβίωσης και ψυχολογικής ισορροπίας των μελών της, καθώς και στην αναπαραγωγή και κοινωνικοποίηση των απογόνων της. Οι οικονομικές και εκπαιδευτικές λειτουργίες της, που έκαναν την οικογένεια φορέα οικονομικής παραγωγής και εκπαιδευτικής δραστηριότητας προς τους απογόνους της, κατά τη διαδικασία της διαρθρωτικής διαφοροποίησης ολόκληρου του κοινωνικού συστήματος, βαθμιαία εγκαταλείφθηκαν. Νεότεροι και περισσότερο εξειδικευμένοι κοινωνικοί φορείς ανέλαβαν αυτές τις οικονομικές και εκπαιδευτικές λειτουργίες που ήταν αντίστοιχα η οργανωμένη βιομηχανική παραγωγή και το επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα κάθε κράτους (Michel, 1981, σελ. 83). Οι μεταβολές αυτές στη λειτουργία της παραδοσιακής οικογένειας συνέβαλαν στο σταδια-

Χαρακτηριστικό και αναμενόμενο είναι ότι το 95,7% των φοιτητών ζει στο ίδιο σπίτι με τους γονείς και το 88,8% έχει αδέρφια που ζουν στο ίδιο σπίτι. Αξιοσημείωτη είναι η γεωγραφική εγγύτητα των φοιτητών με τους άλλους συγγενείς και κυρίως με τους παππούδες/γιαγιάδες. Ενδεικτικά σημειώνουμε ότι το 48,4% των φοιτητών έχει παππούδες/γιαγιάδες οι οποίοι κατοικούν στο ίδιο σπίτι (20%) ή μέσα στα όρια της γειτονιάς τους (28,4%) και το 34% των φοιτητών έχει θείους/θείες μέσα στα όρια της ίδιας γειτονιάς.

Συχνότητα συναντήσεων και τηλεφωνικής επικοινωνίας

Την ίδια με πιο ξεκάθαρη εικόνα δείχνει η συχνότητα συναντήσεων και τηλεφωνικής επικοινωνίας με τα διάφορα πρόσωπα της οικογένειας, όπως παρουσιάζονται στους πίνακες 2 και 3. Ας σημειωθεί ότι η συχνότητα τηλεφωνικής επικοινωνίας με γονείς και αδέρφια δεν παρουσιάζεται στον πίνακα 3, αφού η πλειοψηφία των φοιτητών κατοικεί στο ίδιο σπίτι μαζί τους και συναντά τα συγκεκριμένα πρόσωπα καθημερινά. Παρατηρείται, όπως είναι αναμενόμενο, μια σταδιακή μείωση της επικοινωνίας με τα συγγενικά πρόσωπα, όσο ο βαθμός συγγένειας μακραίνει. Ωστόσο, η συχνότητα επικοινωνίας με όλους τους συγγενείς παραμένει αξιοσημείωτη για ένα σημαντικό μέρος των φοιτητών. Ενδεικτικά αναφέρουμε

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Απόλυτες και σχετικές συχνότητες του συνολικού δείγματος των φοιτητών (N = 235) για τις πέντε κατηγορίες συχνότητας συναντήσεων με τα πρόσωπα της οικογένειας

	Μητέρα/ Πατέρας		Παπούδ./ Γιαγιάδες		Αδέρφια		Θείον/ Θείες		Ξαδέρφια	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Καθημερινά	220	95,7	58	37,9	179	89	27	13,2	29	15,2
Μία φορά την εβδομάδα	7	3	41	26,8	8	4	67	32,8	66	34,6
Μία φορά το μήνα	3	1,3	24	15,7	8	4	61	29,9	51	26,7
Σπάνια			28	18,3	6	3	48	23,5	42	22
Δε συναντιέστε καθόλου			2	1,3			1	0,6	3	1,5

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Απόλυτες και σχετικές συχνότητες του συνολικού δείγματος των φοιτητών (N = 235), για τις έξι κατηγορίες συχνότητας της τηλεφωνικής επικοινωνίας με τα πρόσωπα της οικογένειας

	Παπούδες/ Γιαγιάδες		Θείοι/ Θείες		Ξαδέλφια	
	f	%	f	%	f	%
Καθημερινά	31	23	13	6,2	9	4,6
Μία, δύο φορές την εβδομάδα	41	30,4	54	25,8	45	22,8
Κάθε 15 ημέρες	25	18,5	36	17,2	46	23,4
Μία φορά το μήνα	13	9,6	37	17,7	34	17,3
Σε μεγάλες εορτές/ ονομαστικές εορτές	7	5,2	49	23,4	35	17,7
Επικοινωνείτε σπάνια	18	13,3	20	9,7	28	14,2

ότι η συχνότητα συναντήσεων και τηλεφωνικής επικοινωνίας των φοιτητών με τους παπούδες/γιαγιάδες είναι μεγαλύτερη από μία φορά την εβδομάδα για το 54,7% και το 53,4% των φοιτητών, αντίστοιχα. Επίσης, ένα σημαντικό ποσοστό των φοιτητών (49,8%) διατηρεί συχνότητα συναντήσεων με τα ξαδέλφια αλλά και με τους θείους (46%) μία φορά την εβδομάδα και περισσότερο.

Οικονομική ενίσχυση

Οι απαντήσεις των φοιτητών στην ερώτηση *Πόσο σε ενισχύουν οικονομικά τα συγγενικά πρόσωπα της οικογένειάς σου* σκιαγραφούν την εικόνα της οικονομικής εξάρτησης των φοιτητών από τα συγγενικά τους πρόσωπα. Μόνο για το 16% των φοιτητών η οικονομική ενίσχυση που δέχονται από τα συγγενικά τους πρόσωπα είναι περιστασιακή έως ανύπαρκτη. Αντίθετα, για το 84% των φοιτητών η οικονομική ενίσχυση είναι σταθερή και περιλαμβάνει για ένα μεγάλο ποσοστό (55,3%) ολοκληρωτική κάλυψη των εξόδων, για ένα μικρότερο ποσοστό (18,9%) κάλυψη των περισσότερων εξόδων και για ένα μικρό ποσοστό (9,8%) κάλυψη μόνο συγκεκριμένων κατηγοριών από έξοδα.